

‘काही चांगले निर्माण करावयाचे असल्यास आधी स्वतःआदर्श निर्माण करावा’

प्रसंग- वाकोद येथील बिनविरोध निवडणूक-गावकऱ्यांचे प्रबोधन

दि. ३१-७-२००५, स्थळ - वाकोद, जामनेर

‘वाकोद’ गावाविषयी मनातल्या अगदी आतल्या कप्प्यातून प्रेमाचा जिवाळा भाऊंना आहे. भाऊंना त्यांच्या जन्मगावाविषयी अपार कृतज्ञता आहे. माझ्या गावात शिक्षणाची, चांगल्या रस्त्यांची, पाण्याची, समाजमंदिराची, मार्केटची आवश्यकता आहे, हे केवळ ते व्यक्त करून थांबले नाहीत, तर टप्प्याटप्प्याने त्यांनी या गोष्टी साकार केल्या. याविषयीचा वेगळा दृष्टिकोन प्रस्तुत भाषणात आहे. ‘शिक्षण’ सर्वात महत्त्वपूर्ण गरज. शिक्षणामुळे शांतता निर्माण होते. सुसंस्कृतपणा त्यातून वाढतो. गावातल्या लोकांचे अंतरंग बदलण्याची गरज भाऊ व्यक्त करतात. कुटुंब व्यवस्थेला तडे न जाऊ देता, आदर्श ग्रामसंस्कृतीचे संवर्धन त्यांना अपेक्षित आहे. गावाची मानसिकता निकोप-निरोगी घडवण्यासाठी भाऊंना शब्द शब्द किती जपून बोलावा लागतो याचीही साक्ष हे भाषण वाचताना पटते. माता-भगिनींच्या व्यवस्थापन कौशल्याविषयी भाऊ प्रचंड आदर व्यक्त करतात. ‘घर सोपवा गृहिणीकडे, गाव सोपवा वयाने ज्येष्ठ मातेकडे!’ असा मोलाचा सल्लाही भाऊ देतात. आपल्या गावात ताण-तणावांचे नको तर विश्वासार्हतेचे वातावरण राहावे, यासाठी आवश्यक तेव्हा ‘वेळ’ देण्याचा समर्पित भावही ते प्रांजळपणे इथे व्यक्त करतात. निवडणूक बिनविरोध घडवून आणतात, तो ही एक इतिहासच आहे! भाऊंचे विचार हे निर्मोही व्यक्तीचे असल्यामुळे हे विचार अधून मधून श्रीमंत असलेल्या गांधींचेच वाटतात. श्रीमंती जेवढी धनाची, त्याहीपेक्षा जास्त मनाची!

आदरणीय दलुभाऊ, मंचावर उपस्थित इतर श्रद्धेय, गावातील पुढारी मंडळी, मित्र शिवाजी, उपस्थित आयांनो, बहिणींनो आणि बांधवांनो! बऱ्याच लोकांनी जी स्तुतिपर भाषणे केलीत, खरेच! मनापासून त्याची मला आवश्यकता वाटत नाही. माझ्या कर्तव्याची पूर्ती करण्यासाठी, मी येथे आलेलो आहे. कर्तव्य पूर्ण करण्यासाठी तुमच्या सगळ्यांचे आशिर्वाद हवे आहेत आणि ते सहकार्य मागण्याची सुरुवात मागच्या १५ ऑगस्टला केली होती. याही वेळी १५ ऑगस्टला मिटींग घ्यावी असा विचार होता. परंतु मध्यंतरी हे निवडणुकीचे वारे वाहू लागले. त्यामुळे ही मिटींग थोडी आधी घ्यावी लागली. आज सर्वजण ह्या दिवसाला ‘सोन्याचा दिवस’ म्हणत आहेत. मीही स्वतः ह्याला ‘सोन्याचा दिवस’ म्हणतो! पण वेगळ्या कारणासाठी! ते वेगळे कारण, मी आता तुम्हाला सांगणार आहे.

मला असे आठवते की, तेव्हा मी १० वर्षांचा असेल. आमच्या घरात रात्री सगळेजण परस्परांचा हात धरून, जीव मुठित घेऊन उभे होते. बाहेर गावामध्ये डाका पडलेला होता. जेव्हा डाका पडला होता तेव्हा, १०-१२ डाकू आलेले होते. मी लहान असल्यामुळे आईला बिलगून उभा होतो. आमच्या घरामध्ये त्यावेळी एक चौक होता. चौकाच्या वर पत्रे होते. बाजूला दोन गच्छ्या होत्या. गच्छीची दोन मातीची घरे होती. ही घरे गढीच्या मातीची असायची. त्यापैकी एका घरावर डाकू उभा होता, तो मला दिसत होता. अजूनही ते दृश्य मला जसेच्या तसे आठवते आहे.

दुसरा डाकू हातात काठी घेऊन त्या पत्र्यावर जोरजोराने वाजवत होता, जेणेकरून दहशत निर्माण व्हावी, घरातून कोणी बाहेर पडू नये म्हणून त्या दोन गळ्यांना त्यांनी वेढले होते. आता तेथे असलेल्या जागेवर सर्वात मोठा रस्ता झाला, त्या रस्त्यावर आणि आमच्या घराकडे येणारी जी गल्ली आहे, त्यामध्ये लालचंदजी शेटचे घर आहे. त्याच गल्लीमधली दुसरी लहान गल्ली आहे, तेथे आमचे घर आहे, अशा ठिकाणी त्यांनी तो वेढा टाकलेला होता.

डाकू जोरजोराने पत्र्याचा आवाज करीत होता. आम्ही सर्वजण घाबरून गेलो होतो. आमच्या तोंडचे पाणी पळून गेले होते. वडिलांकडून राहवले गेले नाही म्हणून ते धावत डाकू ज्या पत्र्यावर उभा होता, त्याची नजर चुकवून वर चढले आणि वर चढून पळते झाले. आमच्या शेजारच्या काटे बोवांच्या घराजवळून त्यांनी उडी मारली. साधारणतः १० फूट उंचीवरून ती उडी मारली. वडील धावत धावत नामदेव पाटलांच्या घरी गेले.

नामदेव पाटील आजारी होते, त्यामुळे झोपलेले होते. वडिलांनी दरवाजाची कडी वाजवली. “कोण?” आतून आवाज आला. “मी हिरालाल,” वडिलांनी नाव सांगितले. हिरालाल हे नाव ऐकताच, पाटील आजारी असतानासुद्धा दरवाजा उघडून बाहेर आले. ते आश्चर्याने म्हणाले, “अरे हिरालाल एवढ्या रात्री तू कशाला आलास?” वडिल म्हणाले, “पाटील तुम्हाला माहित नाही का? आपल्या गावात डाका पडला आहे आणि ते डाकू माझ्या घरावरच उभे आहेत.” “नाही नाही! तुझ्या घरावर डाका पडणार नाही,” पाटील म्हणाले. “ते मला माहिती नाही, पण डाकू माझ्या घरावर उभे आहेत. त्यामुळे पाटील तुम्हाला यायलाच पाहिजे” वडील म्हणाले. त्या बरोबर त्यांनी पगडी बांधली. बंदूक घेतली. त्यात काडतूस भरले. माझे वडील आणि पाटील चालत माझ्या घराकडे निघाले. त्या मोठ्या रस्त्यावर एक हवेली आहे आणि हवेलीमध्ये धना वानखेडे हे आमच्या वडिलांचे स्वरूप जवळचे

स्नेही राहत असत. ते त्यांच्या हवेलीच्या वरच्या मजल्यावर गेले. त्यांची इच्छा होती की, डाकुंना मारले पाहिजे. त्यांचेजवळ परवाना होता. त्यांनी बंदुकीने चार गोळ्या झाडल्या; चार गोळ्यांपैकी एक गोळी डाकूला लागली.

माझे वडील आणि पाटील अजून माझ्या घरी पोचलेले नव्हते. त्याआधीच हा डाकू मेलेला होता. सर्व डाकू एकत्र आले, त्या मृत डाकूला उचलून पळून गेले. त्यानंतर मात्र वाकोदमध्ये डाका पडला नाही.

मित्रांनो, ते नामदेव पाटील म्हणजे तरी कोण हो? माझ्या ह्या मित्राचे शिवाजीचे वडील! नामदेवराव देशमुख पाटील हे होते! तो डाका त्यादिवशी माझ्या घरी नव्हता हे खरे आहे. तर तो लालचंद शेटकडे पडलेला होता. त्यांच्या घरातले दाग-दागिने गेलेले होते. माझ्या घरातला एकही तोडा गेलेला नव्हता. आज मला महेशला आठवण करून घ्यायची आहे की, माझ्या वडिलांची मैत्री, तुझ्या आजोबांनी निभावली. तुझ्या वडिलांनी माझ्याशी मैत्री निभावली आणि आज महेशनेसुद्धा माझ्या मुलाशी म्हणजे अशोकशी मैत्री निभावयला हवी. त्यामुळे तीन पिढ्यांमधले हे संबंध आज परत जिवंत होतील. गावात असलेली ही तेढ मिटवण्यासाठी आज लालचंद शेटजींच्या मुलांना धन्यवाद देतो की, त्यांनी पुढाकार घेतला आहे.

महेशच्या आधी हे माझ्याकडे येऊन गेलेत. त्यांनी मला दोन वेळा सांगितले की, “भाऊ आम्ही तुमच्या शब्दाबाहेर नाही. पण महेश एकेल असे मला वाटत नाही.” महेश ऐकणार नाही? असे होणार नाही, तुम्ही हे विसरून जा! कारण आमची जी नाळ आहे फार जुनी आहे, तीन पिढ्यांचे संबंध आहेत. त्याला जरी हे माहिती नसले, माझ्या मित्राला शिवाजीला जरी हे माहित नसले आणि आज आठवत नसले तरी, कोठेतरी त्याच्या हृदयावर कोरलेले आहे! (श्री.लालशेट यांचा मुलगा आणि श्री.शिवाजी पाटलांचा मुलगा दोन्ही परस्परांना अलिंगन देतात)... आज ह्या दोन आत्म्यांनी एवढे मोठे काम घडून आणले, त्याबद्दल आपण सर्वांनी उठून टाळया वाजवून स्वागत केले पाहिजे.

मित्रांनो, महेशला मी मघाशीच म्हणालो, “तू स्वतःहून पुढे ये. मनाचा मोठेपणा तू दाखव.” आज त्याचीच जास्त गरज आहे. संपत्तीची तेवढी गरज नाही, आज जेवढी कामे कराल, तेवढी जास्त संपत्ती मिळते. सट्टाबेटींगवाला किमान मेहनतीमध्ये खूप जास्त पैसे कमवतो. दारूचा गुत्ता चालवणाऱ्याला काहीही घाम न गाळता कोट्यधीश होता येते, ही समाजाची परिस्थिती आहे. आपले गाव या परिस्थितीला अपवाद आहे, असे मी मानत नाही.

वाकोदमध्ये माझा जन्म झालेला आहे. मित्रांनो, गाव तेच आहे, घरे मातीचीच आहेत. विहीर, नदी तीच आहे, माती तीच आहे. हे एवढे सत्य आहे आणि सत्य असेल तर आपल्याला बदल घडवून आणता येईल, ह्या विश्वासाने हा यज्ञ मी एक वर्षापूर्वी येथे सुरू केला. तुमच्या मनातही नसेल अशी अनेक स्वप्ने मी उराशी बाळगून आहे. तसा माझा निवडणूक वगैरे गोष्टींशी काहीच संबंध नाही.येथे काहीही चांगले घडले तरी, हे श्रेय कोणाला जाणार आहे? श्रेय तुमचे तुम्हालाच मिळणार आहे. आज आया बहिणी कमी आलेल्या दिसत आहेत. कारण त्या शेतात गेल्या आहेत. आज उघडीप मिळाली आहे, निंदणे गरजेचे आहे. पाऊस इतक्या दिवसांपासून सतत सुरू असल्याने निंदणी करता आली नाही. मित्रांनो, हा सगळा समाज फक्त महिलांवर उभा आहे!

तुम्ही पुरुष बरोबर ह्या सभेला हजर आहेत, परंतु घरच्या सर्व स्त्रिया शेतावर गेलेल्या आहेत. मित्रांनो, म्हणून शासनाने सांगितल्या नुसारच आरक्षण आपण महिलांना देतो, कारण नाईलाज आहे. शासनाने कायदा केलेला आहे की, १/३ जागा ग्रामपंचायतीत महिलांना द्याव्याच लागतात म्हणून १५ पैकी पाच जागा महिलांना मिळणारच आहेत. तो तुमचा नाईलाज आहे. जो काम करतो त्याला श्रेय मिळाले पाहिजे, असे जर तुम्हाला वाटत असेल, तर तसे श्रेय महिलांना दिले पाहिजे! पण तसे होत नाही. तुमच्या मनाचे एवढे मोठे परिवर्तन, हे एका झटक्यामध्ये घडवून आणायचे हे माझ्याही क्षमतेच्या बाहेरचे काम असल्यामुळे मी थांबलो आहे. पुढच्या निवडणुकीचे वेळी जे होईल ते पाहू. ईश्वराने मला जिवंत ठेवले, तर ते बघायचे भाग्य मला लाभेल असे मी मानतो. परंतु आत्ताची ही निवडणूक होऊ नये असे मला मनापासून वाटते.

मी असे बघितले, अशा निवडणुकीमुळे कोणाचेही बरे होत नाही. पुढारी बदनाम होतो. ज्यादिवशी निवडून येतो, त्यादिवशी ५० टक्के किंवा त्याहून अधिक लोक विरोधातच असतात. एका बाजूचे आठ आलेले असतात तर दुसऱ्या बाजूचे सात आलेले असतात. त्यामुळे फरक किती असतो? तर एकाचा असतो! म्हणजेच सुमारे ५० टक्के लोक तुमच्या विरुद्धच असतात. दुसऱ्याने प्रमुख होऊ नये म्हणून जो तो त्या प्रयत्नात असतो आणि ते जर तुम्ही करणारच असाल तर त्यामध्ये जेवढ्या काड्या टाकता येतील, जो काही गोंधळ घालता येईल, ज्या काही उणिवा दाखवता येतील त्या दाखवायच्या तो प्रयत्नात असतो. असे करता करता हे लोण तुमच्या आमच्या मनाशी पोहचून जाते आणि मग, आपण माणसे म्हणून वागत नाही.

इन्सान होकर हैवान जैसे चलने लगते है। इन्सान, हैवान और भगवान या तीन अवस्था आहेत. परमेश्वराजवळ केव्हा पोहचू माहीत नाही. परंतु इन्सान आणि हैवान हे रोल मात्र आपण रोज करत असतो, ही वस्तुस्थिती आहे! म्हणून मला असे म्हणायचे आहे, हे निवडणूकीचे भूत येते तेच आपल्यापैकी बहुतेकांना हैवान बनवते!

जरा विचार करा कोणत्याही पार्टीचा माणूस असू देत, योजना ह्या शासनाच्या असतात. शासन हे एका पार्टीचे नसते. त्या शासनाची मुख्य म्हणून शासकीय दृष्ट्या आपण एका पार्टीला जोडून दिलेले असते. जनतेचेच ते प्रतिनिधी म्हणून काम करीत असतात. परंतु आपण त्याचे वेगवेगळे अर्थ लावून उलट सुलट अर्थ काढून आपल्या स्वार्थासाठी, पुढारी जनतेला वेठीस धरत असतो आणि एकमेकांच्या विरुद्ध ठाकत असतो. त्यामुळे समाजामध्ये एक विद्रोह निर्माण होतो. काही वेळा तो खाजगी कारणासाठी होतो; काही वेळा तो सार्वजनिक कारणासाठी होतो. काही वेळा तो पक्षासाठी होतो. विद्रोह जेथे जेथे निर्माण झाला तेथे तेथे आत्म्याची प्रगती खऱ्या अर्थाने खुंटते.

मी भौतिक प्रगतीचे बोलत नाही. पैसा टाकला तर पाहिजे; तेवढे रस्ते चांगले करता येतील. गटारी करता येतील. नळ लावता येतील. सौर दिवेसुद्धा लावता येतील. परंतु हे सगळे होऊन माणूस सुधारला असे होणार नाही. माणूस सुधारण्यासाठी एकमेकांचे मन समजावून घेऊन, इतरांच्या मनाची आर्त हाक ऐकून आपण त्याचा थोडासा कानोसा घेतला पाहिजे.

माणूस सुधारला, एकमेकांबद्दल प्रेम निर्माण झाले का? सर्वांना घेवून चालले पाहिजे अशी भावना निर्माण झाली का? ज्यांना ईश्वराने आपल्या इतके भाग्यवान बनवले नाही, त्यांच्या दुःखामध्ये आम्ही सामील होतो आहे का? होत असलो, तर ही चांगल्या माणसाची ओळख आहे! ज्यावेळी श्रीमंत, सधन, सक्षमही स्वतःहून म्हणतील की, “आम्ही गरीबांसाठी पैसा द्यायला तयार आहोत.” त्यावेळी माणूस सुधारला, त्यावेळी गाव सुधारले! गाव आदर्श झाले! असे मी मानेल केवळ रस्त्याने, गटारींनी, पथदिव्यांनी गाव सुधारणार नाही. ह्या सगळ्या गोष्टी तर उपलब्ध होणार आहेतच. आपण त्यासाठी काय काय करू? कसे कसे करू? याची मी आपणास थोडक्यात अशी ओळख करून देणार आहे. परंतु ह्या गोष्टी माझ्या दृष्टीने गौण आहेत.

मित्रांनो, पुढचा जो कार्यक्रम आहे, तो अत्यंत कठीण असा आहे. तो मनाला भिडणारा, काळजाला भिडणारा असा आहे! त्यासाठी तुम्ही सर्वांना एकत्र आणावे असे गरजेचे वाटते.

कारण विकास करायचा आहे, हा विकास पुढ्यांच्यामार्फत करता येईल किंवा पैशाच्यामार्फत करता येईल, असे मला वाटत नाही. त्यासाठी तुमच्यापैकी प्रत्येक माणसाला त्यामध्ये सामील व्हावेच लागेल.

कोणत्याही पुढ्याची किंवा पोलिसाची कसल्याही प्रकारची मदत आपण घेणार नाहीत, हे मी आधीच निश्चित केले आहे. दादागिरी स्वतःही करणार नाही कारण आपला उद्देश अतिशय चांगला आहे. इतरांचीही दादागिरी चालू देणार नाही. मित्रांनो, आपल्याला सनदशीर मार्गाने काम करायचे आहे, सनदशीर मार्गामध्ये कायदा आला. सनदशीर यंत्रणा आली, पण माझा स्वतःचाही यावर फारसा विश्वास राहिलेला नाही. कोर्ट, पोलीस यांच्यातील अनेक अधिकारी भ्रष्ट झालेले असल्यामुळे विश्वास कोणावर ठेवावा? आणि मी असे म्हणतो आहे, हे मध्यस्थी तरी कशाला हवेत? आपला माणूसच जर चांगला असेल, तर बाकीच्या गावातल्या, गल्लीतल्या लोकांनी त्याला का समजून घेऊ नये? तेथे भाऊ कशाला पाहिजे? याच्यासाठी जळगावचीच माणसे कशाला पाहिजे? त्यासाठी पुढारी कशाला पाहिजे?

ज्या गल्लीत तुला आयुष्यभर राहायचे आहे, तुझी गल्ली चांगली होणार आहे, त्यासाठी एखादा माणूस नडत असेल, तर त्याला सांभाळणे तुझे कर्तव्य आहे. हे तुमच्या लक्षात का येत नाही? कारण तो गुंड आहे. कारण तो दारू पिऊन तुम्हाला शिब्या देऊ शकतो, कारण तो कोणत्यातरी पुढ्याचा प्रतिनिधी आहे. त्याचे त्याला संरक्षण आहे. मग या सगळ्या गोष्टींच्या मधला मार्ग काय? यावर पर्याय काय? पर्याय असा आहे की, आपण हे येथे थांबवू. वैयक्तिक हेवेदावे किंवा वैर आपण जर थांबवले, तर आपण सगळे मिळून गावाचा विचार करू, त्यात पुढ्याच्या वेळी श्रीमंतांना थोडा फार हात मोकळा करायला सांगणार आहे. काही तुमच्यापैकी शेतकरी आहेत. तुमच्यापैकी व्यापारी आहेत. तुमच्यापैकी काही दोन पैसे चांगले कमवतात. त्या लोकांनी विचार करायला सुरुवात करावी. फार मोठ्या पैशांची अपेक्षा तुमच्याकडून मी करणार नाही. मला त्याची गरजही वाटत नाही.

तुमच्या ज्या गरजा आहेत त्या एवढ्या लहान आहेत, त्या मी एकट्याने जरी पूर्ण करावयाच्या ठरवल्या, तरी त्या गरजा पूर्ण होतील, पण मित्रांनो, त्या गरजा फक्त भौतिक स्वरूपाच्या गरजा आहेत! आयुष्य चांगले जगायचे असेल तर आपली ओळख आपल्यालाच होणे आवश्यक आहे. त्यासाठी बाह्य गरजांपेक्षा आंतरिक गरजा ओळखण्याची गरज आहे. ज्यांना आध्यात्माची ओळख आहे त्यांना मला काय म्हणायचे आहे, हे निश्चित समजले आहे. आपल्या आध्यात्मिक गरजा आपल्यालाच पूर्ण कराव्या लागतात. त्यामुळे

हे नक्की की, तुमच्या ज्या आध्यात्मिक गरजा आहेत, त्या मी पूर्ण करू शकत नाही! त्यासाठी तुम्हीच प्रयत्न केले पाहिजे! ते करण्याची सुरुवात तुम्ही केली पाहिजे.

खरे म्हणजे ती सुरुवात आज ह्या स्टेजवर झालेली आहे आणि त्या सुरुवातीला तुम्ही सर्वजण जागा. यांच्यामध्ये आणखीन काही फेरफार होणार असतील, तर तुम्ही सगळेजण मिळून ह्यांच्यासमोर हात जोडून उभे राहा आणि त्यांना प्रतिज्ञेची आठवण करून द्या. त्याप्रमाणे जर कोणी वर्तन करत नसेल तर तुम्ही त्यादिवशी जे उरवले आहे त्याची आठवण त्याला करून द्या. तरीही काही लोक वेगळे वागत असतील तर त्यांना वागू द्या, तुम्ही मात्र तसे वागू नका!

मी माझ्या नातवंडांना आताही हेच सांगत असतो की, “तू लहान होतास तेव्हा तुझ्यापेक्षा जो लहान होता, त्याला तुझ्या हातातली वस्तू द्यायला लावत होतो. आता तू मोठा झालेला आहेस तेव्हा लहान्याला तू ती वस्तू द्यायला शिक ना!” एवढे ऐकूनही तो नातू म्हणतो, “ये मेरी चिज है, मै कायको दू?” पहा, नातूसुद्धा असे म्हणतो. तेव्हा त्याला मी समजून सांगत होतो की, “जसे, तू घेतले तसे तू दिले पाहिजे.” तेव्हा तो म्हणाला, “हो, ह्यापुढे मी तुम्ही सांगता तसे करीन!” चला, निदान आता तरी त्याच्या मनात देण्याचा संस्कार पाळेमुळे धरायला लागला आहे.

संस्कार जागृत करण्यासाठी प्रत्येक माणसाने त्याच्या आत्म्याचा शोध घेतला तर आढळेल की तो खूप चांगला माणूस आहे. कोणीही डाकू, म्हणून जन्मलेला नाही. कोणी ही वार्डट माणूस म्हणून जन्मास येत नाही. कोणीही जन्मताच चांगला माणूस म्हणूनही जन्मलेला नाही. जो तो ज्याच्या त्याच्या कर्मानेच चांगला किंवा वार्डट होत असतो. कसे वागावे याचे प्रत्येकाला स्वातंत्र्य आहे.

आता तुमच्यापैकी ५ टक्के लोक जरी असले की, जे स्वतःला चांगले समजतात. त्यांनी ही जबाबदारी स्वीकारू नये का? आता आजची जी निवडणूक आहे, त्या निवडणुकीमध्ये मला तुमच्यासमोर हे विषय मांडायचे आहेत. मित्रांनो, तुम्ही आतापर्यंत ग्राम पंचायतीमध्ये निवडून जात असताना तुमचे काय हेतू असतील हे मला माहिती नाही. परंतु त्या हेतूने तुम्ही यापुढे ग्राम पंचायतीत निवडून जावून काम करू शकणार नाही, हे मी तुम्हाला खात्रीपूर्वक सांगतो. जर तुम्हाला असे वाटत असेल की, आपण इथे दोन पैसे मिळवू शकू, तर ती चुकीची कल्पना आहे, यापुढे ग्रामपंचायतीमध्ये एक नव्या पैशाचा देखील गैरव्यवहार होणार नाही, अशी आपण खात्री बाळगा.

माझी ह्या ग्रामसभेला एक विनंती आहे की, या ग्रामसभेमध्ये ग्रामपंचायतीला एक माणूस नोकरीवर घेण्याचा अधिकार असतो. खऱ्या अर्थाने ती नोकरी मला हवी आहे. माझा ‘जैन चॅरिटीज’चा एक माणूस राहिल. त्याला फक्त १ रुपया पगार लागणार आहे. बाकीचा आठ - नऊ हजार पगार दर महिन्याला त्याला मी देणार आहेत. तो लिपिक म्हणून आपल्या ग्रामपंचायतीत राहणार आहे. आपल्या सर्वांच्या संमतीने आज त्याची नेमणूक करावयाची आहे.

ग्राम पंचायत गठीत होण्याच्या आधी, त्याची नेमणूक करावयाची आहे. कारण तो तिथे बसल्यानंतर ग्रामसेवक असो, व्हीलेज डेव्हलपमेंट ऑफिसर असो, सरपंच असो किंवा कोणताही सभासद असो; त्याला गैरप्रकार करता येणे कठीण होणार आहे. केवळ तेवढ्या कारणासाठी एक माणूस तुम्ही येथे जैन चॅरिटीजचा बसवा. तुम्हाला त्याच्या विषयी काही चुकीचे आढळले तर स्पष्टपणाने बोला. कारण माणूस आहे, तिथे चूक होऊ शकते.

आज तुम्ही एवढी स्तुतिसुमने माझ्यावर वाहत आहात. अशा स्तुतीने माणसाला अहंकार येतो. यापुढे तरी असे स्तुती करणे बंद करा. तुम्हाला मी सांगितले, माझे कर्तव्य करायला मी इथे आलेलो आहे. त्यामुळे माझी काहीही अपेक्षा नाही. तुम्ही माझ्यासाठी काही करावे, असे नाही. तुम्ही दुवा देत असाल तर फार बरे. तर तुमच्या दुवांमुळेच मी आज जिवंत आहे! हे मागच्या वेळी मी तुम्हाला सांगितले आहे. मीच सांगतो असे नाही. माझे डॉक्टर स्वतः सांगतात की, “आम्ही इतक्या लोकांवर उपचार करीत असतो. परंतु, १९८२ मध्ये ज्याला पहिला मोठा हृदयविकाराचा झटका आला, तो माणूस आजही जिवंत आहे असे आमच्याकडे रेकॉर्ड नाही. आमच्या औषधांमुळे तुम्ही जिवंत नाही, दवा के कारण से नहीं, दुवा के कारण से तुम जिंदा हो।”

तुम्हाला काही द्यावयाचे असेल, तर दुवा द्या. एवढीच फक्त माझी विनंती आहे आणि जर काही करायचेच असेल, तर मी जे काही तुमच्यासमोर मांडतो आहे त्यात तुमचा स्वतःचा विकास कसा होईल, तुम्ही स्वतः तुमच्या आत्म्यामध्ये झाकून पहा आणि त्यामध्ये आपल्याला सकारात्मक चांगले काही करता येईल का? याचा विचार करा. प्रत्येक माणूस उभा राहिला पाहिजे. जरी त्यांच्याजवळ पैसा नसला तरी त्याने निदान ४ तास काम करावे आणि तेवढेच ह्या गावाला ज्ञान द्यावे. ही भावना जोपर्यंत जागृत होत नाही, तोपर्यंत वाकोदचा विकास झाला, असे खऱ्या अर्थाने म्हणता येणार नाही किंवा मला ते पटणार नाही. त्याला विकास म्हणायचा का? मी तुम्हाला सांगतो पैशामुळे काय काय होऊ शकते, परंतु ह्या ही

गोष्टी मी तुम्हाला सांगितल्या, त्या पैशाने होऊ शकत नाही. चांगली कामे करता यावीत म्हणून तुम्ही ग्राम पंचायतीत जाता आहात. घरचा पैसा खर्च करूनच तुम्हाला तेथे जायचे आहे.

तुम्हाला आता भते मिळणार नाहीत. तुम्हाला कोर्ट कचेऱ्या करता येणार नाही. एकमताने तुम्ही निवडून आलेले असल्याने, आता तुमच्यावर कोणाचा शिक्का नाही. कोणत्या गटाचा शिक्का नाही, तुमच्या सदसद्विवेकबुद्धीचा फक्त शिक्का आहे आणि प्रत्येक समाजानेसुद्धा अशीच माणसे निवडून घ्यावीत अशी मनापासून मला त्यांना विनंती करावयाची आहे. माझ्यासमोर जी नावे आलेली आहेत, ती मी वाचून दाखवणार आहे. त्या समाजापैकी जर कोणाला आणखी उभे रहायची इच्छा असेल, तर आमच्याजवळ एकच मार्ग आहे.

एका समाजातली एकच व्यक्ती घ्यायचे ठरले असेल, तर कायद्याप्रमाणे, लोक संख्येप्रमाणे हे प्रमाण जर बसत नसेल तर त्याच्यापेक्षा जास्त लोक एकाच समाजाचे घेता येणार नाही. त्यामुळे त्या जागा निश्चित झालेल्या आहेत. त्या जागा जर निश्चित झालेल्या असतील तर तेवढीच नावे सांगतो. याला जर कोणाचा विरोध असेल किंवा विरोध म्हणण्यापेक्षा स्वतःचे नाव सुचवण्याची इच्छा असेल, तर आम्ही दोघांच्या चिट्ट्या येथे टाकू. एका मुलाला येथे बोलवू, त्या दोन चिट्ठांपैकी एक चिट्ठी काढू आणि ती चिट्ठी ज्याच्या नावाची निघेल तो ग्रामपंचायतीचा सदस्य होईल असे आपण ठरवू. कोणत्याही पक्षाचा, गटाचा तो नसेल.

आता सगळेच जर एक झालेले आहेत, तर कोणाचे कोण आहे? आपण सगळ्यांनीच मिळून हे काम करावयाचे आहे आणि मी सांगितले की, आता काम करण्याची वेळ आली तर आपल्याला काम करावेच लागेल. पाटलांच्या मुलाला, लालचंदजीच्या मुलांना, रमेशलाही करावे लागेल, दुसरे कोण करणार आहे? मी ही कामच करणार आहे हा भाग वेगळाच आहे. पण माझ्याबरोबर दुसरे कोणी करणार असाल, तर ते तुम्ही आहात! ज्याच्याजवळ आहे त्याच्याकडूनच ते घेतले जाईल. ज्याच्या जवळ द्यायला काही नाही. त्याचेकडून पैसे मागितले जाणार नाही.

एक रुपया द्या. परंतु तुमचा हातभार कोठे तरी लागला आहे, असे जाणवू द्या! चार पाटया टाका, पण तुमचा हातभार लागला आहे असे दिसू द्या. असे व्हायला नको की, आम्ही फक्त घ्यायचे काम केले आहे, द्यायचे केले नाही! परंतु गावामध्ये असे चित्र निर्माण झाले पाहिजे की, आपण परस्परांसाठी उभे आहोत आणि ह्या परस्परांसाठी उभे करण्यासाठीही एक पद्धत येथे अंमलात आणली आहे.

गांधीजींना किंवा विनोबांना ही पद्धत मान्य नाही. जातीवर निवडणूक लढवावी हे त्यांचे विचार नाहीत. पण निदान पक्षापासून मी जातीवर आलो आणि जातीनंतर पुरुषांची जी खरी जात असेल, सत्पुरुष असेल तो पुढे आला पाहिजे. जो खऱ्या अर्थाने सज्जन माणूस असेल, तो निवडून दिला पाहिजे! आपण ती वेळ साधणार आहोत कदाचित त्याला वेळ असेल, पाच वर्षे लागतील, १० वर्षे लागतील, मी ईश्वरालासुद्धा अशी प्रार्थना करणार आहे. त्याला लाचलुचपत देणार आहे आणि ह्या निमित्ताने माझेही आयुष्य ईश्वराने वाढवावे आणि असे दिवस पाहायला मिळावे, असे त्याला साकडे घालणार आहे. माझे काम शिल्लक आहे, अजून ते पूर्ण झालेले नाही. कशाला मुस्लिमांचा एक पाहिजे, मराठ्यांचे एवढे पाहिजे, कुणब्यांचे एवढे पाहिजे, जैनांचे एवढे पाहिजे, हे असे पाहिजे, ते तसे पाहिजे. काय होऊन राहिले आहे? कामच करायचे आहे, जबाबदारी मिळाल्यानंतर इतर काही घ्यायचे नाही. मग अशा जबाबदाऱ्या घ्यायच्या तरी का डोक्यावर?

जो शहाणा माणूस असेल तो म्हणेल, नको आपल्याला ही भानगड कशाला पाहिजे? आपले नाव काढून टाकायला लावेल तो. हे जर असे होणार असेल तर कशाला जायचे तिथे, कारण आज सर्वत्र हेच चित्र दिसते आहे की, कशाला आहे? अरे कशाला जात आहात? त्याचे भले करायला जायचे आणि शासकीय योजना काही असतील, त्या आहेतच तर अशा पद्धतीने ही पार्श्वभूमी आहे. ह्या पार्श्वभूमीवर आज ह्या निवडणुकीसाठी एक मताने, एकच पॅनल आणि सगळी कामे जोडून आपण पाठवणार आहोत, अशी माझी एक संकल्पना आहे. तुम्हाला ती मंजूर आहे, असे मला वाटले आणि आज आणखी ते उघड होईल.

राजपूतशी (जैन चॅरिटीजचे वाकोद येथील निवासी मॅनेजर)मी बोललो होतो. आपल्या गावातील लोकांना त्यांच्या त्यांच्या समाजाची मिटींग करून नावे सूचवू द्या. आणि त्यानंतर ते नाव फायनल आहे, असे समजू आणि कोणी विरोध करणार असेल तर चिड्ड्या टाकून नावे काढू. नशिबाप्रमाणे व्हायचे ते होईल. शेवटी नशिब हा विषय सर्वांना लागू आहे ही वस्तुस्थिती आहे. इथे मात्र तसे घडते आहे.

आज नशिबानेच येथे आहात असे म्हणावे लागेल. यात येथे राहण्याचा मला काहीच अधिकार नाही, हे डॉक्टर लोकांनी केव्हाच जाहीर करून टाकले आहे. मित्रांनो, आपण नशिबाला कोठेतरी थारा दिला पाहिजे आणि त्यावर मन टाकले पाहिजे. मी नावे उच्चारणार आहे, नावे उच्चारल्यानंतर त्या त्या समाजाने ती पाठवली आहेत असे मी गृहीत धरतो.

परंतु काही चुकून, दडपशाहीतून किंवा कोणी सांगितल्यामुळे, असे काही झाल्यामुळे पूर्वग्रहदूषित होवून आपले नाव दिले गेले नाही, दुसऱ्याचे दिले गेले अशा काही शंका, तक्रारी वाटत असतील; तर तेही आपल्याला मनातून काढून टाकायचे आहे.

सगळे एक आहेत, ह्या गावाचा विकास हा एकसूत्री कार्यक्रम आहे आणि केवळ भौतिक विकास नव्हे तर आध्यात्मिक विकासही आपल्याला करावयाचा आहे. आपण सगळ्यांनी ह्या यज्ञामध्ये आपल्या शक्तिप्रमाणे आहुती द्यावी, खारीचा वाटा उचलावा, त्याची ही सुरुवात आहे. आता नामदेवराव म्हणाले की, ७५ वर्षे झाली असतील, तरीही पळसखेड्यातली परिस्थिती फारशी बदललेली नाही.

वाकोदची परिस्थिती पुन्हा वेगळी आहे. त्यामुळे शासनाकडे पाच कोटी निधी ग्रामविकासासाठी मागावा. आपण सर्वदृष्ट्या पात्र आहोत. पळसखेड्यापेक्षा आपली परिस्थिती खरोखरच निराळी आहे. आपली लोकसंख्या पाच हजाराचे वर आहे. आमच्या कंपनीतील एका माणसावर मी ही जबाबदारी दिली होती. त्याने आणला हा आकडा! त्याने सगळ्यांच्या घरी जाऊन माहिती मिळवली.

सर्वसमावेशक बिनविरोध, सामंजस्याने निवडणूक होत आहे, माणसे किती? बायका किती? शिकणारे किती? शाळेत जाणारे किती? बालवाडीचे किती? शेती किती? बैले किती? तुमच्याकडे काय काय आहे? ही सारी माहिती कॉम्प्युटरमध्ये भरली आहे आणि त्या कॉम्प्युटरमधून ती माहिती मी तुम्हाला देतो आहे की, आपल्याकडे एकूण समाज किती? यात एक छोटीशी अडचण आहे. आपल्याकडे लहान लहान समाज पुष्कळ आहेत. त्यांनाही वाटते की, आम्हाला प्रतिनिधित्व लाभले पाहिजे, हे वाटणे काही गैर आहे असे वाटत नाही. पण आपली एकूण संख्याही मर्यादित आहे. त्याला काही इलाज नाही.

एकूण संख्येमध्ये मी माझ्या स्वतःवरून सुरुवात करतो. आमचा जो मारवाडी समाज आहे, जैन समाज आहे, याची संख्या तशी कमीच आहे. परंतु ह्याचे प्रतिनिधी म्हणून मागच्या ग्राम पंचायतीवर दोन होते आणि त्यांना पहिली विनंती मी माझ्या समाजापासून केली की, तुम्ही दोनच्या संख्येत योग्य वाटत नाही, त्याचे कारण असे आहे की, एवढे समाज येथे असताना आणि तुमची एवढी लोकसंख्या कमी असताना, तुम्ही दोन जणांनी त्यावर राहायला नको म्हणून एकावर यावे लागेल. हे सांगताना मला आनंद वाटतो की, रमेशने आणि तेजमलने हे चटकन स्वीकारले आणि त्यांनी आपली एक जागा भोई किंवा गोसावी यापैकी एकाला द्यायला हरकत नाही, असे मला म्हणाले. आतापर्यंत त्या समाजाला

प्रतिनिधित्व मिळाले नव्हते. मित्रांनो, मी त्यांना विनंती केली, ती त्यांनी ऐकली!

आता सुरुवात मी माझ्याकडून केली आहे. दुसऱ्या एका समाजाला प्रतिनिधित्व मिळाले पाहिजे म्हणून आपल्या समाजाचा एक माणूस कमी करण्याचा निर्णय घेऊन दुसऱ्या समाजाचा घेतला, ह्याबद्दल मी आमच्या समाजाकडून त्यांना धन्यवाद देतो! आपल्या स्वतःपासून प्रत्येक गोष्ट करावी, म्हणून त्यांनी स्वतः ऑफर स्वीकारली आहे. ह्याच भावनेने जे मोठे समाज आहेत, त्यांनी ठरवले तर लहान समाजालासुद्धा आपण आलटून-पालटून का होईना प्रतिनिधित्व देऊ शकू आणि तशी व्यवस्था करण्याचा विचार आहे.

आज त्याची माझ्यापासून सुरुवात केली आहे. तुम्हाला तसे वाटत असेल, तर आपण आणखी काही काम करू. परंतु मी चित्र पाहिले आहे की, १५ घरे ज्यांची आहे त्या खाली मी गेलेलो नाही. खाली म्हणजे १४ घरे ज्यांची आहेत म्हणजे ४० माणसे, ३० माणसे, १२ माणसे, १० माणसे ०५ माणसे ०२ माणसे अशी असली तरी, त्यांचे म्हणणे आहे की, आम्हाला प्रतिनिधित्व पाहिजे आहे. ही भावना चांगली असली तरी ती व्यवहार्य नाही. व्यवहारात ती बसण्यासारखी नाही आणि त्यामुळे मला त्यासंदर्भात काही विनंती करायची आहे.

लहान सहान समाजाने थोडासा धीर धरावा. शेवटी आपल्याला जातीवरची निवडणूक काढून टाकावयाची आहे. जो जास्त त्याग करायला तयार असेल, पैसा नसेल पण जो वेळ द्यायला तयार असेल, पैसा नसेल, पण जो तुमच्या पाया पडून तुमच्याकडून काम करून घ्यायला तयार असेल, अशा माणसाला आपल्याला निवडून घ्यावयाचे आहे. तो पुरुष असो, महिला असो! निवडलेला प्रतिनिधी तुमच्या उपयोगी आला पाहिजे.

उदा.- समजा तुम्ही आजारी पडलात आणि तुमच्याकडे त्यादिवशी घरी कोणी नसले, मुलांनाही वेळ नसला, तर हा प्रतिनिधी येऊन काळजी घेईल. अशा प्रकारच्या वातावरणाची निर्मिती आपल्याला करावयाची आहे आणि असे वातावरण जर आपल्याला निर्माण करावयाचे असेल, तर आपल्याला जातीपातीवरसुद्धा जाता येणार नाही म्हणून फक्त ही विषयांची तोंडओळख आज मी तुम्हाला करून दिली आहे. त्या विषयावर जास्त खोलात आज मी जाणार नाही. कारण तुम्ही मनाने त्या स्थितीला अजून पोचलेला नाहीत! हळूहळू वर्षा दोन वर्षात इथपर्यंत पोचलात तरी हरकत नाही.

प्रत्येक ग्रामपंचायत सभासदाने वसुली, गावात शांतता आणि सद्सद्दिवेकबुद्धीने सतर्क राहून वागले पाहिजे. भाऊ म्हणतात म्हणून हे पण करून पाहू, पाच वर्षांनी एकमताने

निवडून येऊ. तुम्ही मनाशी हे ठरवले पाहिजे. पाहू, पुढच्या पाच वर्षात आणखी काय काय घडते! मित्रांनो, तुमच्या मनामध्ये बदल घडून आला, तर बाहेर आपोआपच घडून येईल! आपल्या प्रतिनिधीबद्दल तुम्हीच म्हणाल, ‘माणूस चांगला आहे! रोज देवळात जातो, आई वडिलांची सेवा करतो, कोणाला शिवीगाळ करीत नाही दारू घेत नाही, दुसरा कोणी घेत असला तर त्याला चांगले समजत नाही. त्याला व्यसन सोडायला लावतो. अशा चांगल्या विचारांच्या माणसाला तुम्ही निवडून द्या. मग तो कोणत्याही समाजाचा असू दे!’

समाजाचा काय शिक्का आहे? आणि त्यामुळे काय झाले? जन्म हा एक अपघात आहे. आपण कोणाच्या पोटी जन्म घ्यावा, हे आपल्या हातात नसते. त्यामुळे ह्या जन्मामुळे प्राप्त झालेल्या जातीला एवढे जास्त महत्त्व देण्याचे काय कारण आहे? पण आजचा विषय तो नाही. चर्चा थांबवतो कारण तुमच्या मनाची तयारी व्हायला अजून वेळ लागेल, असे मी मानतो. पाच वर्षात तरी होईल! आजची निवडणूक आपण मी सांगितली, त्या पद्धतीने करून घेऊ. पुढच्या निवडणुकीमध्ये मी जगलो, वाचलो तर आपल्याला आणखी काय सुधारणा करता येतील त्याचा विचार करू.

आजच्या निवडणुकीमध्ये आता काही नावे आली आहेत. सगळ्यांच्या आधी मी ज्यांचे नाव वाचतो, मला जी चिड्डी मिळाली आहे त्या माणसाने येथे स्टेजवर यायचे आहे आणि त्याला कोणाचा विरोध असेल, तर त्यानेही येथे यायचे आहे. त्याचा विरोध असल्यानंतर तुमच्या सगळ्यांचे वेगळे मत असेल, तर आपण त्याचा फेरविचार करू, किंवा तुम्हाला जे योग्य वाटत असेल, त्या विशिष्ट समाजाच्या लोकांनी उभे राहून सांगायचे आहे आणि त्यामध्ये कोणत्याही प्रकारचा संकोच नको.

जैन समाजातर्फे अभय सुभाषचंद्र लोढा यांचे नाव आलेले आहे. आमच्या समाजापैकी किंवा जैन समाजापैकी ह्या नावाला विरोध असेल तर त्यांनी उभे राहून बोलायचे आहे किंवा हात वर करायचा आहे. नसेल तर हा अधिकृत प्रतिनिधी आहे अशी त्याला मान्यता देण्याची माझ्या मनाची तयारी आहे. त्याला स्वतःला दुसऱ्यांचे नाव सांगायचे असेल, तर हा भाग वेगळा आहे. हा त्यांच्या मनाचा मोठेपणा धरला जाईल. किंवा त्यांच्या मनामध्ये किती औदार्य आहे याबद्दल आपण त्याचे अभिनंदन करू. पण हा वेगळा विषय आहे. अभयच्या नावाला कोणाचा विरोध नसेल, आमच्या समाजाचाही, तरच मी हे नाव अधिकृत आहे असे मानतो. (कोणीही विरोध करीत नाही.) पुढे शिवराम शेनफड सोनवणे. भिल्ल समाजाचे प्रतिनिधी म्हणून आहेत. त्यांना विरोध असणाऱ्यांनी उभे राहायचे आहे.(कोणीही

विरोध करीत नाही.)

तिसरे नाव आलेले आहे, सुरेश विठ्ठल जोशी. जोशी समाजापैकी या नावाला कोणाचा विरोध असेल, तर आपण उभे राहायचे आहे आणि त्यामध्ये कोणालाही वाईट वाटायचे कारण नाही, रोष असल्याचे कारण नाही. समाजानेच त्याची निवड केली असेल तर आपल्याला त्याला अधिकृत म्हणायला हरकत नाही, असे मला वाटते. जोशी समाजापैकी बरेचशे लोक इथे हजर आहेतच कारण पूर्वीचे फक्त मतदार आहेत, ते एकूण मतदार आपल्याकडे ३००० आहेत त्यांच्यापैकी पुरुष १३५४ आहेत. जवळजवळ १३०० लोक तर येथे आहेतच. तर हा तिसरा उमेदवार जोशी समाजाचा बिनविरोध.

चौथा उमेदवार सुशीला किशोर सुरवाडे बौद्ध समाज. बौद्ध समाजाची एकी पाहून मला आनंद होतो आहे. कारण बौद्ध समाज आपल्या इथे मोठा आहे, जवळजवळ ८० घरे आहेत आणि २५० लोक असतानासुद्धा त्यांनी ही राखीव जागा आहे, हे जरी खरे असले तरी एका महिलेला त्यांनी निवडून दिल्याबद्दल त्यांचे मी हार्दिक अभिनंदन करतो.

त्यापुढचा आहे धनगर किंवा हटकर समाज आहे. त्यापैकी ०१ त्यांची राखीव जागा आहे. सौ. शिलाबाई शंकर चौधरी हटकर समाजापैकी कोणाचा ह्या नावाला विरोध असेल तर आपण उभे राहायचे आहे. कारण, आपल्याला सर्व संमतीने हे करावयाचे आहे. सर्वांनी येथे स्टेज जवळ यायचे आहे, कारण त्यांना एकेक शब्द बोलायचा आहे. (लोकांच्या काही सूचना) गैरहजर माणसांना कसे निवडणार हो.

डॉ. चौधरी कोठे आहेत. डॉक्टरांची मिसेस आहे. पण.....सगळीकडे असेच होत आहे. ग्रामपंचायतीमध्ये म्हणजे बायका नावालाच पुढे असतात; बाकी सगळे पुरुषच करतात. असे आपल्या वाकोदमध्ये नको. बोलवून घे. डॉक्टर साहेबांना सांग बोलावून घेतील. डॉक्टर असून उपयोग काय? डॉक्टरांच्या मिसेसने यायला पाहिजे ना. (बिनविरोध) बाबुराव भिका हटकर हे हटकर समाजाचे आहेत. हे हटकर समाजाचे दुसरे नाव आहे. धनगर, हटकर मिळून आपल्याकडे ७२५ लोक आहेत आणि ही लोकसंख्या मराठा आणि कुणबी मिळून १४१२ आहे म्हणजे एकूण लोकसंख्येच्या १५.५ टक्के आहे.

हटकर आणि धनगर समाजाचे लोक हे संख्येच्या हिशोबाने बरोबर दोनच बसतात, त्यांनी दोनच प्रतिनिधी दिलेले आहे, तीनचा आग्रह धरलेला नाही हे विशेष आहे, त्याबद्दल टाळ्यांनी त्यांचे स्वागत तुम्हाला करावयाचे आहे. पुढच्या प्रतिनिधी आहेत भारती रणजीत

गोसावी. गोसावी समाजाकडून त्यांना कोणाचा विरोध असेल तर तसे स्पष्ट सांगा. बघा समाजाने किती जबाबदारीने ह्या प्रतिनिधींची निवड केली आहे. अजून त्यांना कोणीही विरोध दाखवलेला नाही. हे फार चांगले लक्षण आहे.

आता एक प्रश्न निर्माण झाला आहे. पहा, मराठा समाज आणि कुणबी समाज सगळ्यात मोठा समाज आपल्याकडे आहे. आपल्या महाराष्ट्रातही आहे. केवळ वाकोदमध्ये आहे असे नाही. पण मराठ्यांमध्ये एकी झाली असती, तर राज्य आणि पानिपत गेले नसते हे खरे आहे!

मुस्लीम समाजाकडून शेख अलीम शेख. शेखावत मुस्लीम समाजाकडून हे नाव आलेले आहे, बरोबर आहे. एवढे चांगले बोलणाऱ्या लोकांनी बोलणाऱ्याला निवडून दिले नाही. परंतु न बोलणाऱ्या माणसाला निवडून दिले, ह्याबद्दल खरेच त्यांचे अभिनंदन करावे की आश्चर्य करावे हा प्रश्न आहे. हा प्रतिनिधी बोलणार नाही. पण काम करेल अशी त्यांची खात्री असली पाहिजे असे मला वाटते.(कारण व्यक्तिशः मी ह्यांच्या पैकी कोणालाच ओळखत नाही.)

बोलणाऱ्यांचे महत्त्व त्या त्या ठिकाणी आहेच. मी बोलू शकलो नसतो, तर मी तुम्हाला जिंकू शकलो नसतो, म्हणून बोलणे हे आवश्यक आहे, परंतु मित्रांनो, नुसते बोलण्यापेक्षा काम करणे हे जास्त आवश्यक आहे, म्हणूनच दलुभाऊंच्या मी पाया पडत असतो. ते सेवेचे काम करतात, दिवसरात्र सेवेचे काम करतात, जे मी करत नाही! मी व्यवसायही करतो, व्यवसायात पैसा कमवतो, त्यानंतर सेवेचा विचार करतो. एवढा फरक आहे. आता दलुभाऊंच्या वयाएवढे व्हायला मला अजून पाच वर्षे शिल्लक आहेत. आयुष्याच्या त्या टप्प्यात कदाचित मीही तेच करायला लागेल. निरपेक्ष सेवेच्या पुढे माणूस नमत असतो. केवळ भाषेच्या पुढे तो नमत नाही. हे एक त्याचे उदाहरण आहे!

मुस्लीम समाजाचे लोक फार चांगले बोलले, हिंदीमध्ये चांगले बोलले, त्यांनी त्यांचे विचार मोकळेपणाने मांडले. विचारवंतांना समाजाने पुढे न करता, याला केलेले आहे. मित्रांनो, ही फार मोठी जबाबदारी आहे हे लक्षात घ्या. ती जबाबदारी त्याने व्यवस्थित पार पाडावी अशी त्याला विनंती आहे.

आता कुणबी मराठा समाज आणि मराठा समाज दोघांची एकत्र बेरीज केली आहे. एकूण १०४८ मराठा समाजाची आणि कुणबी समाजाची ३६४ लोक आहेत एकूण १४१२ लोक आहेत, म्हणजेच ते ३० टक्के आहेत म्हणजे एकूण लोकसंख्येच्या ३० टक्के मराते

लोक आहेत. त्यामुळे त्यांचे चार सीट बसतात आणि त्या सीटमध्ये तीन पुरुष आणि एक महिला आपल्याला निवडायचे आहे. त्या समाजाला निवडायचे आहेत, त्याचे एकमत झालेले मला दिसत नाही. त्यांनी येथून जी एकूण नावे लिहून पाठवलेली आहेत ती आठ आहेत आणि आपल्याला चारच हवी आहेत.

एक महिला प्रतिनिधी पाहिजे आणि ३ पुरुष पाहिजे. एक महिला पाहिजे हे माझे मत नाही. कायद्याच्या तरतुदीप्रमाणे पाहिजे, म्हणून मी म्हणतो आहे. परंतु आता एक धर्मसंकट आहे. ह्या समाजाची जी आठ नावे आलेली आहेत, ती मी वाचतो. त्यांनी जागेवरच उभे राहावे किंवा त्यांनी इकडे यावे. मला त्यांचेकडून फक्त एक छोटीशी गोष्ट हवी आहे, ती म्हणजे त्यांनी इथे आल्यानंतर आठ नावे जरी असली, तरी इथे एक मुलगा येईल तो चिड्ड्या काढेल, त्यातून चार चिड्ड्या ज्या येतील त्या त्यांनी आनंदाने स्विकाराव्यात आणि ह्या विषयाला येथेच संपवावे अशी माझी विनंती आहे.

आता मी नाव वाचतो आहे, त्यांनी उठून इकडे यायचे आहे. तुमच्या आठापैकी फक्त चारच जाणार आहेत हे लक्षात ठेवा. परत गेलात तरी तुमचा सत्कार तेवढाच आहे! जेवढा तुम्ही निवडून गेल्यावर आहे! त्यामध्ये काहीही फरक पडणार नाही. अजून तुम्हाला संधी आहे की, जर या आठापैकी तुम्ही स्वतः चार तयार होऊन जाणार असाल, तर मला ते आणखी जास्त आवडेल. पण आठीच्या आठ येथे आले आणि त्यातून स्वतःहून चार परत गेले. तर सगळ्या लोकांना बघून, ती खूप आनंदाची बाब होईल.

केवळ नशिबावर चार चिड्ड्या टाकायच्या आणि त्या काढायच्या एवढा अंधश्रद्धाळू मी नाही. परंतु दुसरा मार्ग नाही. मी स्वतः गावात राहात नसल्यामुळे मला त्या-त्या समाजातल्या माणसांची ओळख नसल्यामुळे आणि असली तरी मी स्वतःचे मत त्यांच्यावर लादणार नाही. तुमच्या मनाला पटेल तेच करा, असे सांगितले आहे, म्हणून कृपा करून आता मी जी नावे उच्चारतो त्या सगळ्यांनी येथे यावे, भगवान नामदेव शेळके, ओंकार शिवराम आगळे, धोंडू देवराव वानखेडे, हे तीन मराठा समाज-कुणबी समाज ह्यांचे प्रतिनिधी येथे आले आहेत.

आता मी येतो आहे मोठ्या संख्येने असलेल्या मराठा समाजाकडे. तेजराव त्र्यंबक काळे, भास्कर गंगाराम पाटील, समाधान पांडुरंग वानखेडे, सौ. विजया सुभाष भगत, आत्माराम भगवान फरकाडे. चार वर्ग असतात: जनरल, ओबीसी, शेड्यूल कास्ट, शेड्यूल ट्राईब. या वर्ग पैकी आपणास एक एक महिला घेणे जरूरीचे आहे त्याप्रमाणे आपण बसवतो

आहे आणि त्याप्रमाणे आपल्याला मराठा आणि कुणबी समाजापैकी ३ पुरुष आणि १ महिला असे चार सदस्य घेता येतील. त्यापेक्षा जास्त घेता येणार नाही. किंवा आता या आठही लोकांनी बसून त्यांचेपैकी आपल्याला चौघे निवडून घ्यावयाचे आहेत. महिलेसाठीची जागा बिनविरोध असल्यामुळे प्रश्न नाही.

आता राहिले, सात जणांपैकी तेजराव त्र्यंबक काळे, आत्माराम भगवान फरकाडे, सौ विजया सुभाष भगत यांच्यापैकी दोन घ्यावयाचे आहेत. तिघांचे एकमत होत असेल तर बघा, नाही तर आपण चिड्ड्या टाकू. हे सोडून आणखी कोणाची इच्छा असेल तर त्यांनीसुद्धा पुढे यावे म्हणजे ही नावे अधिकृत तेव्हाच होतील, जेव्हा या नावाला कोणाचा विरोध नसेल. मी तुम्हाला मोकळ्या मनाने विचारतो आहे की, तुम्हाला कोणाला आणखी यायचे असेल पुढे तर येऊ शकता! किंवा कोणाची इच्छा असेल की, आपल्या समाजामध्ये आपले नाव मुद्दाम यांनी पाठवले नाही. तरी तुम्ही या. आपण त्यावर चिड्ड्या टाकू.

मराठा आणि कुणबी समाजापैकी कुणाचे काही म्हणणे असेल त्यांनीही इकडे यायचे आहे. आता याचा निकाल निघतो आहे तोपर्यंत आपण जांभूळ गावाकडे बघू. जांभूळगावाचे काम फार चोख आणि व्यवस्थित वाटते आहे. जांभूळगावाचा विकास आपण अजून हाती घेतलेला नाही. परंतु ते घेण्याचे आश्वासन याप्रसंगी मी आपल्याला देतो. संबंध गावाने एकमताने फक्त तीनच नावे पाठवलेली आहेत. त्यापैकी एक महिला आहे आणि दोन पुरुष आहेत. रामराव शंकर पवार, अनिल श्रीराम पाटील आणि सुफीबाई चाँदखॉ तडवी. तडवी समाजातून एकच नाव आलेले आहे. ह्या तिघांनीसुद्धा इकडे यावयाचे आहे.

आता कुणबी मराठा समाजाचा तिढा सुटलेला आहे. त्यांनी एकमताने भास्कर गंगाराम पाटील, समाधान पांडुरंग वानखेडे ही दोन नावे दिलेली आहेत. यापेक्षाही जास्त टाळ्यांनी तुम्ही ज्यांनी माघार घेतली आहे, त्यांचे स्वागत करायला पाहिजे! ती नावे मी तुम्हाला सांगतो: भगवान नामदेव शेळके, ओंकार शिवदास आगळे, धोंडू देवराम वानखेडे (भाऊ) विजय सगळ्यांनाच साधतो पण पराभव साधत नाही. तुम्ही एवढे मोठे मन दाखवले त्याबद्दल विशेष आभार! मी आपल्यासमोर छोटासा अहवाल ठेवतो, जो तुम्हाला माहिती व्हावा. आतापर्यंत झालेली कामे त्यांची तुम्हाला कल्पना देतो.

आपल्या गावात रस्ते १४६३० फूट म्हणजे जवळजवळ १५००० फूट लांब एवढे रस्ते करावयाचे आहेत. काही ८ फुटाचे, काही १० फुटाचे, काही १२ तर काही १६ फुटाचे आहेत. पैकी झालेले काम १२६६४ फूट आहे. आता २००० फुटाचे रस्ते शिल्लक राहिलेले

आहेत. बाकीचे सर्व रस्ते आपण काँक्रीट केले नाहीत. परंतु पाऊस नसल्यामुळे त्या रस्त्यावर जेवढे पाणी लागते तेवढे नसल्यामुळे आपण पावसाची वाट पाहत होतो, त्यानंतर त्यावर रोलर फिरवला जाईल. आपण जळगावहून रेती, सिमेंट, खडी आणून ठेवलेली आहे, त्यामुळे हे रस्ते पूर्ण सिमेंटचे होणार आहे, तशाच गटारी होणार आहेत.

गटारी १४३६० फुटांपैकी १२६६४ फूट झालेल्या आहेत. त्यात काहीच फरक पडणार नाही. हा फक्त वेळेचा प्रश्न आहे. पाईपलाईन एकूण आहे. १६,००० फूट यासाठी एकूण अपेक्षित खर्च ८२ लाख रुपये लागतील. पैकी आत्तापर्यंत ३९ लाख रुपये खर्च केले आहेत. आपणाला शासनाकडून ८ लाख रुपये मिळाले आहेत आणि ३१ लाख रुपये जैन चॅरिटीजकडून टाकलेले आहेत.

आता शासनाने १९ लाखाच्या मी सुचविलेल्या योजना मंजूर केल्या आहेत. ग्राम पंचायतीकडे जे पैसे वर्ग झालेले आहेत. परंतु दुसऱ्या कारणासाठी दोन महिने झालेले आहेत; ग्राम पंचायतीने हे पैसे चॅरिटीजला दिले नाहीत. शासनाकडून २७ लाख रुपये मिळतील. त्यापेक्षा दुप्पट पैसे आपल्याला लागणार आहेत. याचे कारण म्हणजे ज्या प्रतीचे आपण काम करता आहोत, ते शासनाला अभिप्रेत नाही. शासनाचे कमी पैशात जास्त काम झाले पाहिजे असे धोरण असेल कदाचित! परंतु आपले मात्र, तसे धोरण नाही.

आपल्याला व्यवस्थित काम करायचे आहे, चांगले काम करायचे आहे! १०० वर्ष चालेल असेच काम करायचे आहे आणि आता शासकीय योजनेचा तपशिल म्हणजे पहिली ‘यशवंत ग्राम समृद्धी योजना’ जी होती, त्यात ८ लाख रुपये मिळाले. दुसरी आता जी योजना आहे, त्यात साडे आठ लाख रुपये मिळतील. म्हणजे वर्गणी वजा जाता दीड लाख रुपये वर्गणी भरावी लागते. संपूर्ण ग्राम योजनांमध्ये दोन लाख रुपये मिळतील.

वैधानिक विकास मंडळाकडून १० लाख मिळतील, असे एकूण २८ लाख आपल्याला मिळतील अशी अपेक्षा आहे. ८२ लाख आपल्याला लागणार आहेत अजूनही काही शासनाच्या योजना असतील त्या आपल्याला आणायच्या आहेत. तीन योजनांवर विशेष काम चालू आहे. त्या योजना शेतकऱ्यांशी संबंधित आहेत. आधी शेतकऱ्यांकडे वळू, शेतकऱ्यांचे आकडे तुम्हाला सांगून देतो.

शेती व्यवसाय असणारी कुटुंब एकूण ३०० आहेत. त्यांच्याकडे स्वतःची शेती आहे, बागायती शेती असणारी कुटुंब फक्त ६५ आहेत. ज्यांचेकडे विहिरी आहेत. म्हणजे मी

येथे असताना, ज्यावेळी मी लहान होतो, त्यावेळी फक्त १४ होती आता १४ चे ६५ झाले आहेत मला आनंद आहे. परंतु मला ३०० चे ३०० करावयाचे आहे, ही माझी विवंचना आहे. जिराईत शेती असणारी कुटुंब २३४ आहेत; हे एकही जिराईत राहू नये असे एक स्वप्न आहे. ते एक एकर का असेना त्याला पाणी मिळालेच पाहिजे, अशी काही व्यवस्था करता आली तर तो करावयाचा विचार आहे. त्यामध्ये सरकारी जी योजना आहे त्यामधून जवळजवळ ३०-४० लाख रुपये मिळू शकतील. पण ह्या दोन्ही योजना आपल्याला करावयाच्या आहेत.

नदीवर एक बांध टाकावा लागेल आणि मोठ्या नाल्यावर सहा बंधारे टाकावे लागतील. सहा बंधारे आणि हा नाला एकूण जवळजवळ ०१ कोटी रुपये खर्च येईल आणि त्यासाठी ४० लाख रुपये सरकारकडून मिळण्याची शक्यता आहे. त्यासाठी आपण प्रयत्नशील आहोत, ते जरी मिळाले किंवा नाही मिळाले तरी योजना आपण पूर्ण करणार आहोतच आणि त्यामुळे शेतकऱ्याला पाणी मिळणार आहे.

पाणी फुकट मिळणार नाही. हे लक्षात घ्या. आत्तापर्यंत रस्ते फुकट मिळाले, गटारी फुकट मिळाल्या, लाईट मिळाले आणि पाईप लाईन फुकट मिळाली परंतु शेतकऱ्याला त्यामधून दोन पैसे उत्पन्न मिळणार आहे, या सगळ्या गोष्टीतून उत्पन्न मिळण्याची बाब नव्हती म्हणून तुमच्याकडे पैसे मागितले नाही. आता तुम्हाला आधी उत्पन्न देऊ आणि नंतर त्यापोटी पैसे मागू आणि तुम्ही ३०० लोकांनी पैसे दिल्यानंतर, पुढचे जे गरीब लोक आहेत त्यांचा विकास साधण्याची योजना आहे. तेव्हा ती आपल्याला कार्यान्वित करावयाची आहे.

झोपडीत राहणारी एकूण १३६ कुटुंबे आहेत. कोणीही झोपडीत राहता कामा नये, कोणी झोपडीत राहात असेल, तर निदान चांगल्यापैकी ती झोपडी असावी अशी माझी स्वतःची इच्छा आहे आणि त्यासाठी ज्या योजना बसवता येतील त्या बसवू. बसत नसेल तर आपल्या वर्गणीतून म्हणा किंवा माझ्याकडून म्हणा, त्यांना झोपडीतले म्हणून राहू देऊ नका. ‘झोपडीवाला’ हा प्रकार आपल्या वाकोद गावामध्ये आहे, ही आठवण घेऊन हे जग सोडू नका.

सगळ्यांना घरे मिळतील. काही ना काही घरकुल म्हणून मिळतील. लहान का असेना, पण ते व्यवस्थित मिळेल, अशी आशा करू. असे १३६ लोक आजही आहेत. घरात पक्के शौचालय असणारी फक्त २८ कुटुंबे आहेत. वाकोदमध्ये एकूण कुटुंबांची संख्या आहे ९१०

पैकी फक्त २८ कुटुंबांमध्ये पक्क्या संडाशी आहेत. जैन चॅरिटीज आणि शासनाचे अनुदान मिळाल्यास स्वतःकाही रक्कम भरून पक्के शौचालय बांधण्याची तयारी असलेल्या कुटुंबांची संख्या ३५० आहेत.

बाकीच्या लोकांनी तर विचारच केलेला नाही. हा संडास घरात नको, असा त्यांचा विचार असेल, या सगळ्या ज्या बाबी आहेत त्याबद्दल तपशिलाने आपण पुढे कधीतरी सहा महिन्यात एक बैठक घेऊ. आधी हातातली जी कामे आहेत, ती संपल्यानंतर पुढच्या कामाचे नकाशे आणि आराखडा तयार करण्यात येईल. याला एकूण किती खर्च अपेक्षित आहे? हा अंदाज अजून मी काढलेला नाही. जे सौरदिवे आहेत ते फक्त आपण काहीच क्षेत्रात लावलेले आहेत. आपला प्रयत्न चालला आहे पण त्यात काही यश आलेले नाही.

सौर दिव्याला फार मोठा खर्च येत असतो. २५ ते ३० हजार रुपये एकेका दिव्याला लागत असतात. आपल्याला एकूण गरज आहे ३२ दिव्यांची त्यामुळे प्रत्येक गल्लीमध्ये एक दिवा राहिल. जरी सगळ्या ठिकाणी अंधार असला, तरी तेथे प्रकाश राहिल. दहावीची परीक्षा असली, १२ वीची परीक्षा असेल, किंवा घरात कोणी आजारी असले एखाद्याचा जीव जात असला, तरी महाराष्ट्र वीज मंडळ अंधारच करून ठेवतात. त्यांचे शॉर्टफार्म नाव आहे मराविम याचा अर्थ मरा आणि विसरा.

विजेचा खरोखरच काही भरवसा नाही, ती केव्हा येईल, केव्हा जाईल, म्हणून ३२ सौर उर्जेचे खांब असावे अशी योजना आहे. त्यासाठी लागणाऱ्या खर्चाचे मी गणित काढलेले आहे. जशी ही योजना आहे तशी आणखी एक अफलातून योजना, मी तुमच्यासमोर फक्त मांडून ठेवतो आहे. माणसाची सगळी स्वप्ने पूर्ण होतातच असे नाही, पण स्वप्ने पाहण्याचा अधिकार मात्र त्याने कायम ठेवावा! आणि तो मी ठेवलेला आहे. मी स्वप्नाळू आहे. कारण स्वप्नांमधूनच वेगळे काही करण्याची स्फूर्ती येत असते आणि म्हणून स्वप्न असे आहे की, आपल्या सर्व घरांमध्ये पाईपने गॅस मिळाला पाहिजे, म्हणजे सिलेंडरने गॅस नको, कारण त्याचा भडका होऊ शकतो. तसेच सिलेंडर आपल्याला परवडण्यासारखे नाही.

साधारणतः ३०० रुपये एका सिलेंडरला लागतात आणि ते भविष्यात वाढतच जातील तेव्हा आपल्याला प्रत्येक गल्लीमध्ये एकेक बायोगॅस करता आला आणि तेथून पाईपलाईन टाकता आली. जशी आपण पाण्याची टाकली आहे, तशी गॅसची टाकली आणि प्रत्येक घराला दोन तास, म्हणजे सकाळी दोन तास आणि सायंकाळी दोन तास असे जे काही शक्य असेल तेवढा गॅस घ्यावा. त्या गॅसचे मात्र तुम्हाला पैसे लागतील. गॅस, पाणी ह्या

दोन्ही गोष्टींचे पैसे तुम्हाला द्यावे लागतील. पाणी म्हणजे पिण्याचे नाही. तर शेतीला लागणारे जे पाणी आहे त्याला पैसे लागतील. ते दर महिन्याला द्यावे लागतील. कारण त्याशिवाय त्याची देखभाल करता येणार नाही किंवा योजनेमध्ये काही ते बसत नाही, पण आपल्याला प्रयत्न निश्चित करायचा आहे.

हे सर्व कसे करायचे? सरकारकडे ह्याचे डिझाईनसुद्धा नाही. नेमके काय करायचे? एवढे शेण कोठून आणायचे? एक तर शेण एवढे मिळत नाही! कारण गुरे ढोरे कमी झालेली आहेत आणि शेतकरी शेण देत नाही. दिले तरी ते अडून पाहतील, जास्त पैसे मागतील! म्हणून ते ग्राम पंचायतीला काही जमणार नाही म्हणून मग दुसरे काय लावायचे? हा सर्व विचार चालू आहे, त्या विचारानुसार त्याची रूपरेखा काही बनते आहे. परंतु हेसुद्धा स्वप्न आहे. असे रस्ते, अशी दिवाबत्ती, अशा पद्धतीची ही गॅसची व्यवस्था म्हणजे मुंबई सोडून महाराष्ट्रामध्ये इतर कोणत्याही खेड्यामध्ये वा गावात मिळेल असे मला वाटत नाही.

आपण जर ते करू शकलो तर? यासाठी तुम्ही सर्वांनी काम करायला पाहिजे आणि एकमेकांचे पाय न ओढता जे काही होत असेल, जे कोणी करू शकत नसेल काही अडचण असतील तर तुम्ही तुमचे निस्तरायला पाहिजे. प्रत्येक वेळी मी आपल्याला हसता हसता बोललो असेल की, ह्यापेक्षा तुम्ही माझ्याकडून पैसे घेऊन गेला असता, तर मला ते परवडले असते. पण तुम्ही माझा एवढा वेळ का घेता? कारण तीन तीन तास लोक येत असतात आणि आम्ही तीन तीन तास हे काम करत असतो.

एवढा वेळ वाचला, तर तेवढ्या वेळात आणखी पैसा कमावता येतील आणि आपल्या गावात काही करता येईल. केवळ पैशाने कामे होत नसतात, त्याला वेळ हा द्यावाच लागतो. त्यामुळे आपण देत असतो. आपण तो वेळ देत राहूच, परंतु तुमच्या सहकार्याशिवाय पुढची जी मजल गाठायची आहे ती अशक्य आहे. आणि निवडणूक एकमताने होणे ही त्याची सुरुवात आहे! तुमचे सहकार्य अपेक्षित आहे.

आता या निवडून दिलेल्या प्रतिनिधीला खूप जबाबदारीने काम करावे लागेल त्याच्या समाजाचाच माणूस त्याला आडवा येत असेल, तर सर्वांनी त्यांना समजावले पाहिजे. कारण समाजानेच त्या प्रतिनिधीला निवडून दिले आहे. आपसातले काही वैर असेल, तर ते आपण आता बाजूला ठेऊ. गावाच्या विकासाची कामे प्रत्येकाने केलीच पाहिजे. निवडून आलेला प्रतिनिधी दुसऱ्या समाजाचा असला तरी आपल्याला जर त्याला काही सांगायचे

असेल तर ते सांगितलेच पाहिजे.

आजपर्यंत मी तुम्हाला सांगतो. गावात सोयी-सुविधा करायला मी कमी करत नाही. परंतु रस्त्यावर एकही माणूस आला नाही की, ज्याने हे सांगितले की तुला करावे लागेल! आता त्यालाही एक कारण हे आहे की, भाऊंनी आधीच सांगितले होते की, आपल्याला कोणावर डोळा उगारायचा नाही. आपल्याला कोणाला मारठोक करायची नाही, आपल्याला कोणाला सांगायचे नाही की, तू असे कर किंवा पोलीस आणायचे नाही.

मित्रांनो, माझी काही पथ्ये आहेत, त्यामुळे तसे घडले नसेल. परंतु तुम्ही सगळ्यांनीच तिथे हजर राहिले पाहिजे आणि विचारले पाहिजे. आमची माणसे काम करत नसतील, तर तुम्ही बघितले पाहिजे. तो मदत मागत असेल तर त्यांना मदत केली पाहिजे. तुम्ही नुसते तेथे उभे राहाल असे व्हायला नको. हे चित्र चांगले नाही. चित्र बदलण्यासाठी या सर्व लोकांची आपण एकमताने निवड करणे आवश्यक आहे. वादविवाद आणि संघर्षापेक्षा, फार समजूतपणाचा मार्ग आपण अवलंबिला आहे.

महेश मला असे कधीच म्हणू शकणार नाही की, भाऊ तो माझे ऐकत नाही. ऐकणारच नसेल तेव्हा रमेशला समजावून सांगावे लागेल. आणि कशाला रमेशला सांगावे लागेल? आपला व्यवहार चांगला असेल तर, इतरांनी आपले ऐकलेच पाहिजे! हल्ली कोण कोणाचे ऐकत असतो? घरातसुद्धा वडील जर स्वतः पीत असतील तर मुलाला सांगू शकत नाही की, तू पिऊ नको. पण स्वतः पीत नसतील तर मग सांगू शकतील की, ते वाईट आहे. तेव्हा आता रमेशकडे किंवा महेशकडे लोकांनी जायचे. ज्यांना मदत हवी असेल ते जरूर जातील, यांनी त्यांना मदत करावी. सर्वांनीच मदत केली पाहिजे.

जे सशक्त लोक आहेत, सक्षम लोक आहेत, ज्यांच्याकडे पैसा आहे, प्रतिष्ठा आहे त्याचा उपयोग त्यांनी गावासाठी करून घेतला पाहिजे. राजकारणामध्ये त्यांना तालुक्याच्या ठिकाणी मोठ्या पदावर जायचे असेल, जिल्ह्याच्या ठिकाणी जायचे असेल, तर त्यासाठी आपण मदत करू. आपल्या गावाचा माणूस जर तालुक्याला पोहोचणार असेल, जिल्ह्याला पोहोचणार असेल, तर तोही गावाचेच काम करणार आहे. आपला प्रतिनिधी तेथून गावाच्या भल्यासाठी निश्चित चांगली योजना आणू शकतो.

भाऊ काही जन्मभर राहणार नाही. तुमच्यातले जी तरुण मंडळी आहे, त्यांना खूप आयुष्य आहे, ह्या लोकांनी तसा विचार करून पुढची व्यवस्था करावी आणि त्यासाठी

झिजावे, त्यासाठी झटावे आणि ते झटले, तर ही कामे आपल्याला सहज करता येतील. मित्रांनो, एकूण मागे काय घडले याचा थोडा गोषवारा तुम्हाला सांगितला आणि यापुढे काय होणार आहे याची थोडी ओझरती रूपरेखा तुमच्यासमोर मांडली.

आता मराठा समाजातले हे सर्व आटोपले असेल असे वाटते. एक छान मार्केट बांधायची कल्पना मी मांडलेली आहे. आपल्या गावाला मूळ उत्पन्नाचे तीन भाग राहणार आहे. पाणी आपण मोफत द्यायचे नाही, त्याचे नक्कीच पैसे घ्यायचे. शेतीसाठी पाणी पैशाने देऊ. त्यामुळे जे उत्पन्न गावाला येईल ते उत्पन्न काही चॅरिटीला येणार नाही. मला त्याची गरज नाही. माझ्याजवळ ईश्वराने जे दिले आहे ते पुष्कळ आहे. आणि जे आहे ते तुमच्याच दुवांमुळे मिळाले आहे, असे मी मानतो. त्यामुळे मला इथल्या पैशाची गरज नाही. तुमचे उत्पन्न जे काही गावासाठी काही करावयाचे आहे त्यासाठीच ते कामाला येणार आहे.

दुसरे उत्पन्नाचे जे मार्ग आहेत ते म्हणजे गुरांचा बाजार व दुसरा आपल्याला ज्या रोजच्या वस्तू लागतात, तो बाजार. या बाजारात खरेदी-विक्रीची व्यवस्था नीट होण्यासाठी जवळ जवळ ८०-९० खोल्या काढून आपण त्या विकणार आहोत. व्यापाऱ्यांनी या खोल्या घेतल्या, तर गावातला व्यापार वाढेल. येथे जास्त लोक येतील. पक्क्या खोल्या बांधणार आहोत. चांगले पक्के ओटे बांधणार आहोत, म्हणजे आधीचे बांधले होते, जे तुटले, तसे बांधणार नाही. बाजाराच्या सुविधेमुळे मोठा फरक पडणार आहे. मी लहान असताना मला आठवते, त्यावेळी वाकोदचा बाजार मोठा समजला जात होता. परंतु तो आणखी मोठा समजला जावा.

सिल्लोड, नेरी, पहरपासून लोकांनी त्यांचा माल खरेदी-विक्रीसाठी इकडे यावे असे त्यांना वाटले पाहिजे. अशी उत्तम व्यवस्था आपण बाजाराची करणार आहोत! असा बाजार जर आपण निर्माण केला तर गावामध्ये रोजगार वाढेल, गावामध्ये व्यापार वाढेल, व्यापार वाढला तर मदतीसाठी व्यापारी आणखी एक माणूस हाताशी ठेवेल, म्हणजे पर्यायाने खूप लोकांना रोजगार मिळेल.

शेतात पाणी आले तर शेतकरीसुद्धा शेतात मजूर ठेवेल. आज दोन ठेवत असेल तर चार ठेवायला लागेल आणि त्यामुळे मजुरी वाढेल. तेव्हा तुम्ही मला शिब्या द्याल. आम्हाला ३०/ रुपये रोजाने बाया मिळत होत्या. भाऊंनी हे काय लावले आज ५० रुपयात सुद्धा बाया मिळत नाही. कदाचित ६० रुपयातही मिळणार नाहीत, असे गृहीत धरा! त्याचे कारण असे आहे की, त्यांच्या हातात पैसा पडला नाही, तर तुमचे कसे चालणार आहे?

व्यापाऱ्यांचे दुकान चालायचे असेल, तर त्या मजुराच्या हातात पैसा पडला पाहिजे. शेतकऱ्यांची शेती चालायची असेल तर त्याला मजूर मिळाले पाहिजेत. दोघांपैकी काही तरी करायला पाहिजे.

सगळ्यांचा उदीम वाढला पाहिजे, व्यापार वाढला पाहिजे. कारखानदारी वाढली पाहिजे. आपले गाव स्वयंपूर्ण व्हायला उदीम वाढला पाहिजे. आपल्याला तेल लागते, साबण लागतो. आपण हे येथे का बनवू शकत नाही? तुमच्यापैकी बरीच तरुण मुले कल्पक आहेत, मेहनती आहेत. अशा प्रकारचा व्यवसाय सहज करू शकता, हळूहळू वाढवू शकतात. तुमच्या सहकार्यासाठी महेश आहे, लालचंदर्जीची मुले आहेत. मला असे म्हणायचे आहे की, या गावातील सर्व तरुणांना उद्योगाची मोठी संधी उपलब्ध होणार आहे.

केवळ बाजारासाठी किंवा गावासाठी नव्हे, तर इतरांसाठीसुद्धा आपल्याला काम करायला पाहिजे. शिक्षणाबद्दल म्हणाल, तर आपल्याला तंत्रज्ञानाचे शिक्षण सुरु करावयाचे आहे. आज तुम्ही ठरवले तरी, माझ्या कारखान्यात वाकोदची फक्त ३ ते ४ मुले घेता येतील. मी जास्त मुलांना का घेऊ शकत नाही? कारण कारखान्याच्या कामासाठी जी योग्य माणसे पाहिजे, सहकारी पाहिजे, त्या दृष्टीने विचार केल्यास ज्या शिक्षणाची तिथे आवश्यकता आहे. ती व्यवस्था आपल्या गावात उपलब्ध आहे का?

मित्रांनो तुम्हीच स्वतःला प्रश्न विचारा. त्यांना तांत्रिक शिक्षण नसते. जास्तीत जास्त घेऊन काय घेईल, तर शिपाई म्हणून किंवा चालक (ड्रायव्हर) म्हणून तुमच्या काम मिळू शकेल. कारखान्यात काम करायचे असेल, तर तांत्रिक शिक्षण तुम्ही घेतले पाहिजे किंवा तांत्रिक शिक्षणाची एक संस्था इथे उभी करावी. दहावी, बारावीचा निकाल चांगला लागतो आहे. आपण आता पुढची पायरी तांत्रिक शिक्षणाकडे वळवू आणि तांत्रिक शिक्षणाकडे वळलो, तरच तुम्हाला रोजगार उपलब्ध होईल आणि मोठ्या कारखान्यात तुम्ही काम करू शकाल. आज जैन उद्योग समूहाच्या कारखान्यामध्ये ५००० लोक आहेत. त्या लोकांपैकी २५ लोक तरी वाकोदचे असणे काही गैर नव्हते. परंतु तसे झालेले नाही! त्याचे कारण तांत्रिक शिक्षणाचा अभाव हेच आहे. योजना खूप आहेत, टप्प्याटप्प्याने आपण त्या योजनांवर निश्चित काम करू.

आता पुढील ३ नावे अशी आहेत: १) तेजराव त्र्यंबक काळे, २) आत्माराम भगवान फरकाडे, ३) सौ. विजया सुभाष भगत, या तिघांमधून बाई माघार घ्यायला तयार आहेत. दोनच ह्यांच्यापैकी चालणार आहेत. पण बाईंना माघार घेऊन चालत नाही. कारण ओबीसीची

तेवढी एक प्रतिनिधी म्हणून बाई हव्यात म्हणजे ही तांत्रिक अडचण आहे. बाईंना माघार घेता येणार नाही.

आता तेजराव त्र्यंबक काळे आणि आत्माराम भगवान फरकाडे ह्या दोघांमध्ये चिड्डी टाकून, एक माणूस घ्यावा लागेल. हा त्यावरचा इलाज आहे, यापलीकडे दुसरा इलाज दिसत नाही. दुसऱ्याजवळ काही मार्ग असेल दुसरे काही मत असेल, तर सांगा जेणेकरून त्यातून मार्ग काढता येईल. तेजराम त्र्यंबक काळे आणि आत्माराम भगवान फरकाडे ह्या दोघांना मी विनंती करतो की, त्यांनी इकडे यावे. आता आत्माराम भगवान फरकाडे ह्यांचे नाव फायनल झाले आहे आणि ताईचे नावही फायनल झाले आहे.

पुढच्या वेळी मात्र आपल्याला कुणबी समाजातून १ स्त्री घ्यावी लागेल आणि इकडे पुरुष वाढवावा लागेल. परंतु आता या वेळेला आत्माराम भगवान फरकाडे आणि सौ. विजया सुभाष भगत आणि आधीचे सर्व लोक असे नियुक्त झाले आहेत. मी सर्वांचे आभार मानतो. ज्याप्रमाणे रमेश आणि महेशने खूप मोठे मन दाखवले तेवढेच मोठे मन ह्यांनीसुद्धा दाखवले आहे, असे म्हणावे लागेल. आता मी थोडी इतर समाजाची तुम्हाला कल्पना देतो.

न्हावी समाजाची १४ घरे आहेत. (७१ लोक आहेत), मातंग समाजाची घरे १९ आहेत (९५ लोक आहेत), लोहार समाजाची १३ आहेत (६३ लोक) मोची समाजाची ८ घरे आहेत (४५ लोक आहेत) कुमावत समाजाचे ४२ लोक आहेत, ब्राह्मण ९ घरे आहेत (३७ लोक आहेत), तडवी ७ घरे आहेत (३५ लोक आहे) महार ६ घरे (२७ लोक आहेत), कलाल ५ घरे (२२ लोक आहेत), कुंभार ५ घरे (२२ लोक आहेत), धोबी ४ घरे (२१ लोक आहेत), आणि वडर ४ घरे (२१ लोक आहेत), त्यापेक्षाही लहान म्हणजे सुतार आणि परदेशी हे ३ आणि २ कुटुंबे आहेत. शिंपी २ घरे आहेत,

तेली २ घरे, माळी १ घर, बाकी लहान समाज मिळून एकेक कुटुंब आहे, एकूण १२ टक्के लोक होतात आणि ८८ टक्के ची वाटप आपण केलेली आहे. आता मातंग समाजाचे आले आहेत, थोडासा वेळ मला द्या, आणखी एक जैन समाजाची सीट सोडायला लावली आणि त्यामध्ये तुमचा जो मोठा समाज होता तो घेतला. पहिले ९ समाज घेतले आणि त्यात कोठेही ९० माणसांपेक्षा कमी माणसे आहेत, असा समाज आपण ग्राम पंचायतीत घेतला नाही. कोठे तरी आपल्याला मर्यादा ठेवायची, म्हणून मर्यादा ठेवली, बाकी त्याला काही अर्थ नाही.

पुढच्या वेळी आपण जाती-जातीवर, करायचे की नाही हे ठरवायचे आहे आणि नाही करायचे ठरवले, तर हा विषय राहणार नाही आणि म्हणून थोडा धीर धरा. अशी मी ह्या समाजाला विनंती करतो. लहान समाज आहे. पण त्यांना प्रतिनिधित्व देणे गरजेचे आहे. ते लहान असले तरी त्यांच्याशिवाय मोठ्या समाजाचे चालणार नाही, चालत नाही याचा अनुभव आपणा सर्वांनाच आहे. लोहार नसला तर काय होईल? सुतार नसला तर काय होईल? मांग नसला तर, काय होईल, हा जर तुम्ही विचार केला तर तुम्ही कानावर हात ठेवाल.

आपल्या देशामध्ये पारशी नावाची एक जात आहे, ही पाव टक्कासुद्धा नाही एवढ्या १०८ कोटी जनतेमध्ये, हे ज्या ज्या क्षेत्रात आहेत त्यात नंबर वन वर आहेत, एवढा छोटा समाज एवढे मोठे काम करतो. त्यांचे जे काही सामाजिक योगदान आहे, ते फार मोठे आहे आणि त्याची जाणीव ठेवून पुढच्यावेळी मोठ्या समाजाने स्वतःचे प्रतिनिधी एकेक कमी करायला पाहिजे.

आता यावेळेला ज्यांना घेतले नाही, त्यांना पुढच्या वेळा घेऊ. पुढच्या वेळी दुसरा एक समाज घेऊ आपल्याला ते करता येईल, परंतु त्यापेक्षा जास्त म्हणजे १० घरांपेक्षा कमी घरे ज्यांची आहेत त्यांनाही आपण जातीपातीवर नाही गेलो तर त्यांचा सहजच नंबर लागू शकेल! ते चांगले सेवाभावी असतील, तर ते आपल्याला करता येईल. तसा आपण करण्याचा प्रयत्न करू; परंतु हे पुढच्या वेळी करता येईल.

आता ही निवडणूक सर्व संमतीने, बऱ्यापैकी चांगल्या वातावरणामध्ये पार पडली आहे, ह्या कमी संख्या असलेल्या लहान समाजाच्या लोकांनीसुद्धा मन मोठे ठेवून या वेळी हा विषय सोडावा. पुढच्या वेळी त्यांचा विचार करणे आपल्याला गरजेचे आहे, हे मी नमूद करू इच्छितो.

मित्रहो, आता वेळ पुष्कळच झालेला आहे. मला असे वाटते की, आपण राष्ट्रगीत म्हणून आजच्या सभेची सांगता करावी. त्याआधी जी यादी अंतिम झाली फक्त तेवढ्याच लोकांनी उभे राहा! कारण आपण सर्वांनी मिळून हे ठरवले आहे. आपण निवडून दिलेले हे प्रतिनिधी आहेत आणि ही निवडणूक त्या प्रक्रियेचा एक भाग आहे. रमेश, महेश ह्यांना माहिती आहे पुढे काय करायचे ते! पुढील जबाबदारी त्यांच्याकडे आहे.

ठरल्याप्रमाणे नियोजित कामे ते करून आणतील आणि जे जाहीर झाले, तशापद्धतीनेच

त्यांनी पुढचे काम करायचे आहे. राजपूतने यादी वाचून दाखवावी आणि त्यात कोठे चूक असली किंवा एखादा ओबीसी इकडे तिकडे, खालीवर झाला असेल तर आपण एकत्र बसून तो प्रश्न सोडून घेऊ. परंतु तेवढ्यासाठी कोठलाही वाद व्हावा, अशी माझी इच्छा नाही. हे कृपा करून आपण लक्षात घ्या. सहा महिन्यांनी आपण एखादी आढावा मिटींग घेऊ आणि त्यानंतर आपण पुढचा विचार करू.

राजपूत यादी वाचून दाखवः(श्री. राजपूत यादीतील नावे वाचतात)

१) अभय सुभाषचंद्र लोढा	७) बाबुराव भिका हटकर
२) शिवराम शेणफड सोनवणे	८) आत्माराम भगवान फरकांडे
३) सुरेश विठ्ठल जोशी	९) विजया सुभाष भगत
४) सौ. सुशीला किशोर सुरवाडे	१०)भास्कर गंगाराम पाटील
५) शेख खलील शेख शेखावत	११) समाधान पांडुरंग वानखेडे
६) सौ. शिलाबाई शंकर चौधरी	१२) भारतीबाई रणजीत गोसावी

.....ही वाकोदची यादी झाली आता जांभुळगावची वाचा...

१३) रामराव शंकर पवार	१४) अनिल श्रीराम पाटील
१५) सुफीबाई चाँदखॉ तडवी	

जय हिन्द! जय महाराष्ट्र!